

Yttrande SOU (2020:8) – Starkare kommuner med kapacitet att klara välfärdsuppdraget

Utmaningarna för kommunsverige att klara av att möta en demografiskt förändrad befolknings ökande behov och förväntningar ställer mycket höga krav på kommuner med god kapacitet. Kristinehamns kommun är positiv till att en utredning genomförs med förslag till lösningar med syfte att försöka stärka kommunernas kapacitet att sköta välfärdsuppdraget. Förslagen är av varierande omfattning och förmodade effekter men utredningen lägger inte fram något huvudförslag som strukturellt skulle ändra grunden för det kommunala uppdraget och ansvaret. Kristinehamn vill därför inledningsvis lyfta fram vikten av minnas det kommunala självstyret när regeringen arbetar vidare med utredningens förslag. Den slutgiltiga utformningen av statens åtgärder för att stärka kommunernas kapacitet bör i skenet av detta vara inriktade mot att stödja och underlätta för kommunerna snarare än att styra.

Kristinehamns kommun har, apropå kommuners kapacitet, inte haft möjligheten att arbeta fram egna förslag som kan komplettera utredningens. Remissvaret utgår därför helt från de förslag som läggs fram i utredningen och kommentarer återfinns under respektive rubrik från kapitel ”20 Förslag och bedömningar” och återfinns nedan.

20.1 Strukturella åtgärder

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.1.1 Stöd och incitament för strategisk samverkan och frivillig sammanläggning av kommuner

Bidrag till strategisk samverkan och arbete inriktat på frivilliga sammanläggningar

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

Ekonomiska incitament för frivilliga kommunsammanslagningar

Incitament är vanskliga verktyg eftersom det är svårt att exakt uppnå den effekt som man önskar. Verktygen är dessutom förknippade med effekter på annan utveckling än den önskade och kan i värsta fall samtidigt medföra negativa förändringar. Att införa ekonomiska incitament av typen skuldavskrivning är vanskligt i alla sammanhang. Dessa åtgärder urholkar grunderna för god ekonomisk hushållning med de tillgängliga resurserna. Givet själva grunden för den aktuella utredningen, dvs de demografiska förändringar och den urbanisering som pågår i landet, behövs snarare mer incitament för ansvarstagande ekonomisk planering än lockelser att släppa på tyglarna. Kristinehamn ställer sig därför tveksam till de föreslagna åtgärderna.

20.1.2 Försöksverksamhet

Kristinehamns kommun uppfattar det positivt att utredningen ser positivt på lokala initiativ. Svårigheten för mindre kommuner, som kanske behöver denna möjlighet allra mest, är att resurser knappast finns att lägga tid på en komplex och byråkratisk ansökningsprocedur. Kunde det kanske istället vara möjligt för den föreslagna kommundelationen att stödja och vara proaktiv genom att själv analysera och föreslå olika kommuner att genomföra försök? Den lokala kreativiteten kanske går att fånga på andra sätt än genom ansökning, t.ex. genom besök, direktkontakter, konferenser eller workshops där idéer i samarbete mellan delegationen och kommuner spånas fram?

20.1.3 Former för stöd och analys för att stärka kommunernas kapacitet

En kommundelation inrättas

Kristinehamns kommun är försiktigt positivt till förslaget att inrätta en kommundelation. Effekten av en sådan delegation kan komma att bero mycket på hur väl sammansättningen av delegationen tillgodoser behovet av nytänkande och driv. Behovet av förändringar i det offentliga Sverige för att möta välfärdens utmaningar vad gäller ett stigande försörjningsindex och utmaningarna med parallellt krympande och växande kommuner och regioner kräver en stor portion av mod, förmåga till nytänkande och driv i den föreslagna delegationen om den ska ha någon betydelse för utvecklingen.

Kunskapsutveckling och analys

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

Mätning av kvalitet i kommunernas verksamhet

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.2 Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

Kristinehamns kommun menar att förslaget utgör en god ambition, men uttrycket ”statlig närvaro” behöver konkretiseras mer och fyllas med tydligare ambitioner från staten för att effekten för den kommunala kapaciteten ska kunna bedömas. Är statlig närvaro det samma som en skylt som det står ”polis” eller ”Arbetsförmedling” på eller handlar snarare om personal, agerande lokalt, nätverkande med privata och offentliga aktörer?

20.3 Kommunernas ekonomi

20.3.1 En statsbidragsprincip

Kristinehamns kommun är kritisk till att utredningen inte lägger större tyngd vid frågan om att koppla samman styrning av en uppgift med ansvaret för utförandet av uppgiften. När staten styr kommunernas agerande via riktade statsbidrag tvingas kommunerna, mer eller mindre tydligt, utföra kommunala uppgifter på ett sätt som staten styr. Kommunen kan ju förvisso avstå från att utnyttja statsbidraget för att säkerställa sitt självbestämmande, men givet det ekonomiska läget för många kommuner är detta i praktiken sällan ett alternativ. Konsekvensen av detta blir att staten styr i frågor som kommunerna och inte staten ansvarar inför medborgarna för. Detta urholkar den, för demokratin, så grundläggande principen om att ansvarsutkrävande ska kunna ske av dem som beslutar över gemensamma skattemedel och hur dessa används. Men vart ska ansvarsutkrävandet riktas av medborgarna när staten styr, utan att ta ansvar för effekterna? Det förslag som utredningen lägger fram om en statsbidragsprincip för hur riktade statsbidrag ska utformas är ett pragmatiskt förslag som skulle kunna underlätta något för den kommunala planeringen. Men tillämpningen av principen innebär inte ett skyddande av principen om ansvarsutkrävande. Paradoxalt nog underlättar den istället för ett fortsatt styrande från staten av kommunerna via riktade statsbidrag, och därmed en försämrad lokal demokrati.

20.3.2 Kommunalekonomisk utjämning

En bred översyn

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

Löpande förvaltning och uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.4 Kommunernas kompetensförsörjning

20.4.1 Underlätta kommunernas personalrekrytering

Kristinehamns kommun anser att förslagen har allmänt bra ambitioner. Dock saknas specifika förslag som kan underlätta kommunernas rekryteringsförmåga och konkurrenskraft på arbetsmarknaden. Här hade utredningen kunnat pröva åtgärder kopplat till utökade möjligheter till tjänsteköp mellan kommuner och därigenom möjligheten att för ett antal samarbetande kommuner skapa konkurrenskraftiga arbetsmiljöer med bättre möjligheter till karriär, löneutveckling och specialisering. Idag begränsas dessa möjligheter av att avtalssamverkan mellan kommuner måste bygga på en ömsesidig nytta och inte kan utgöras av ett rent köp av tjänst mellan kommuner. Konkreta förslag om möjlighet till rena tjänsteköp mellan kommuner skulle sannolikt nå bättre effekt än de förslag som nu återfinns i utredningen.

20.4.2 Nedskrivning av studieskulder

Kristinehamns kommun är positiv till förslaget. Dock finns viss risk att förslaget, för yrkesgrupper där den totala tillgången på kompetens i landet eller en viss region är för låg, att leda till att problemen bara flyttas från ena sidan av en administrativ gräns (kommun- eller länsgräns) till den andra. Detta kan komma att ske eftersom kommuner enligt förslaget behöver definieras rörande

storleken av utmaningarna. Genom denna definiering kan gränssituationer som flyttar istället för att lösa problem uppstå.

20.5 Kommunernas digitaliseringsarbete

20.5.1 Förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.5.2 Rättsligt beredningsorgan

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.5.3 Stöd för kommunernas digitaliseringsarbete

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.6 Övriga förslag och bedömningar

20.6.1 Kommunernas klimat- och hållbarhetsarbete

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag. I arbetet med att skapa de planeringsunderlag som ska stödja kommunernas planeringsarbete är det dock viktigt att formerna för planeringsunderlagen hålls så öppna som möjligt. Bevakas detta i arbetet kommer det även fortsatt vara möjligt för kommunerna att söka olika sätt att arbeta, och därmed också kunna bana väg i utvecklingen av metoder att möta risker på grund av klimatförändringar. Görs inte detta finns det en risk att formerna istället kommer styra in kommunerna i ett allt för likriktat planeringsarbete vilket till slut leder till att nya och nödvändiga metoder för riskhantering inte utvecklas.

20.6.2 Samverkan inom verksamhetsområden med betydande investeringsbehov

Kristinehamns kommun instämmer med utredningens förslag.

20.6.3 Förstärkning av kommunernas planeringsprocesser genom flernivåsamverkan

Kristinehamns kommun känner viss ambivalens inför utredningens förslag. En utökad fysisk planering på regional nivå och en utökad samverkan rörande fysisk planering på fler nivåer skulle kunna förbättra och stärka planeringskapaciteten för kommunerna och förbättra möjligheterna att stärka en hållbar utveckling runt om i landet. Men samma åtgärder skulle också kunna bromsa upp planeringen, försvåra genomförbarheten och försämra den lokalt förankrade möjligheten till påverkan. Ur detta perspektiv är utredningens förslag för oprecist. En utveckling av planeringen på regional nivå, vare sig det handlar om faktisk regional planering eller om samverkan på regional nivå, måste ske med tydligt syfte att underlätta, snabba upp och stärka den kommunala kapaciteten. Om regeringen överväger att ge Tillväxtverket uppdrag i enlighet med utredningens förslag så är det nödvändigt att detta nogsamt följs för att säkerställa att kapaciteten hos kommunerna verkligen stärks och inte saktas ner genom åtgärden.

20.6.4 Underlätta bostadsbyggande i kommuner med särskilda utmaningar

Kristinehamns kommun anser att grundförslaget är bra, men åtgärden bör inte utgå från bedömningar av marknadsförhållandena på kommunnivå. Inom en och samma kommun är det idag möjligt att det finns både relativt sett starka och svaga marknader. Kommuner kan ha stor geografisk utspridning och för att klara bostadsförsörjningen på orter med svagare marknadsförhållanden är det viktigt att åtgärderna bygger på bedömningar kopplade till den geografiska platsen snarare än inom administrativa kommungränser.

Marie Oudin
Kommunstyrelsens ordförande

Martin Willén
Kommundirektör